

УДК 347.785

Валентина ТРОЦЬКА

Науково-дослідний інститут інтелектуальної власності
Національної академії правових наук України,
завідувачка сектору розпорядження
авторськими та суміжними правами
відділу авторського права і суміжних прав,
кандидат юридичних наук
v.trotska@ukr.net
ORCID: 0000-0002-7579-1877

ПРАВО ВИКОНАВЦІВ І ВИРОБНИКІВ ФОНОГРАМИ НА СПРАВЕДЛИВУ ВИНАГОРОДУ

<http://doi.org/10.23939/law2025.46.364>

© Троцька В., 2025

Стаття присвячена питанням виплати виконавцям творів та виробникам фонограм винагороди, яку прийнято називати справедливою, за використання фонограм і зафіксованих у них виконань.

Визначено причини запровадження права на справедливую винагороду для виконавців і виробників фонограм у міжнародному, європейському та національному законодавствах. Доведено, що у законодавстві визначення поняття “справедлива винагорода” немає, хоча цей термін широко використовується в сфері авторського права і суміжних прав.

На основі правового аналізу законодавства встановлено відмінність між поняттями “винагорода” і “справедлива винагорода”. Обґрунтовано, що ототожнення цих понять у Законі України “Про авторське право і суміжні права” призвело до появи протиріч, неузгодженостей між його нормами, що істотно знижує якість законодавства та позначається на практиці його застосування. У зв’язку з цим виокремлено основні ознаки, притаманні цьому терміну, та сформульовано авторське визначення поняття “справедлива винагорода”.

Опрацьовано норми Закону, що передбачають право на справедливую винагороду за: 1) використання виконань і фонограм, створених працівниками (виконавцями, виробниками фонограм) за трудовим договором; 2) публічне виконання; передачу в ефір фонограми і виконання, зафіксованого у фонограмі, опублікованих з комерційною метою; 3) приватне копіювання фонограми і виконання, зафіксованого у фонограмі; 4) прокат примірників.

Доведено, що норми Закону, що стосуються права на справедливую винагороду, потребують удосконалення. На основі проведеного правового аналізу запропоновані зміни і доповнення до Закону України “Про авторське право і суміжні права” та інших законів. Підкреслено, що внесення змін і доповнень до законодавства надасть правової визначеності, передбачуваності нормам, що сприятиме їх ефективній реалізації на практиці.

Ключові слова: інтелектуальна власність, авторське право, суміжні права, справедлива винагорода, виконавці, виробники фонограми.

Постановка проблеми. Детальне регулювання правовідносин, пов'язаних з оплатою будь-яких фінансових платежів має важливе практичне значення, як для осіб, які отримують, так і для осіб, які зобов'язані виплачувати такі платежі. Завдяки правовій визначеності, передбачуваності, чіткості та однозначності формулювання норм законодавства суб'єкти відповідних правовідносин, здійснюючи свою діяльність, можуть розраховувати на дохід, чи планувати витрати, виходячи з наявних прав та встановлених обов'язків. Важливо, щоб норми були сталими, а зміни, що вносяться – послідовними та узгодженими, а також гармонізованими з положеннями міжнародного, європейського законодавства. У цьому розрізі варто розглянути норми Закону України “Про авторське право і суміжні права” (далі – Закон) [1], згідно з якими передбачено право виконавців, виробників фонограм на справедливую винагороду. Введення цього права щодо окремих способів використання фонограм і зафіксованих у них виконань викликає особливий інтерес з погляду розуміння механізму його реалізації. Порушена тема зачіпає широке коло осіб, які мають виплачувати справедливую винагороду, та відповідно виконавців, виробників фонограм, які мають право її отримувати. Відтак ознайомлення з положеннями Закону та проблематикою їх застосування на практиці є актуальним питанням, що потребує детального дослідження.

Аналіз дослідження проблеми. Окремі аспекти виплати справедливої винагороди розглядали іноземні вчені, проте їхнє наукове зацікавлення стосується правового регулювання відносин щодо виплати цієї винагороди на основі норм міжнародного законодавства та законів іноземних країн, а не України. Проблемні питання законодавчого регулювання відносин щодо виплати справедливої винагороди розглянуті в роботі С. Бутніка-Сіверського, проте їх сфера обмежена правами авторів. Наукова стаття Н. Яркіної присвячена розгляду загальних питань правової природи та особливостей здійснення права на справедливую винагороду за використання об'єктів авторського права і суміжних прав. Про особливості права на справедливую винагороду зазначалося у наукових роботах С. Глотова, В. Коноваленка, Л. Майданик, Ю. Капіци, С. Ступака, О. Жуваки, А. Штефан та інших, але дослідження стосувалися лише певних аспектів виплати винагороди авторам, виконавцям, виробникам фонограм, відеограм. До того ж окремі роботи були присвячені аналізу норм Закону України “Про авторське право і суміжні права” у редакції, що діяла до 2023 року [2]. Отже, порушена тема дослідження є маловисвітленою у наукових роботах та потребує детального розгляду.

Мета статті полягає в комплексному правовому аналізі норм законодавства України, що стосуються права на справедливую винагороду виконавців і виробників фонограм, надання пропозицій щодо його вдосконалення, з урахуванням положень європейського законодавства.

Виклад основного матеріалу. У довідковій літературі зазначається, що справедлива винагорода – це “винагорода за певні дії, здійснені щодо ... об'єкта суміжних прав, у розмірі та у спосіб, що відповідають звичайним комерційним стандартам у разі дозволу на вчинення такої самої дії володільцем суміжних прав. Така винагорода зазвичай сплачується, коли майнові права зводяться до права на винагороду (і, як правило, застосовуються на основі примусової ліцензії)” [3]. Інше визначення терміна, яке хоч і стосується використання об'єктів авторського права, а не об'єктів суміжних прав, утім повніше розкриває суть поняття, зводиться до того, що “справедлива винагорода – це різновид ліцензії, яка дозволяє особам використовувати охоронюваний авторським правом твір без дозволу правовласника в обмін на певну винагороду. Вона також відома як примусова ліцензія. Це означає, що будь-хто може використати твір, охоронюваний авторським правом, якщо виплатить правовласнику винагороду” [4]. Термін розкривається через поняття

“примусова ліцензія”, який у Законі не застосовується, а в довідковій літературі тлумачиться як “спеціальний вид договору, який видається в обов’язковому порядку переважно компетентними органами або авторськими організаціями за особливо застережних умов для особливих випадків використання творів... Умовою для використання всіх видів примусових ліцензій є справедлива винагорода ... правоволодільцеві” [5, с. 182, 183]. Тобто суть права на справедливую винагороду полягає в тому, що у певних випадках, встановлених законом, допускається обмеження виключного майнового права виконавців, виробників фонограм дозволяти, чи забороняти використання фонограм і зафіксованих у них виконань, яке компенсується правом отримувати винагороду, яку називають справедливою, що виплачується на підставі договорів, укладених між особами, які використовують фонограми і зафіксовані у них виконання (далі – користувачі) та компетентним органом або організаціями колективного управління (далі – ОКУ).

Згідно зі ст. 38, 39 Закону, суб’єкт суміжних прав на виконання, фонограму має право використовувати виконання, фонограму будь-яким способом (способами) та виключне право дозволяти або забороняти використання, виконання іншими особами. Як зазначається “будь-який відхід від зазначеного виключного права становить серйозний ризик для правовласників/виробників, які користуються перевагами “прямого ліцензування”, але представляє потенційно суттєву вигоду для виконавців...” [6], оскільки виконавці згідно з законом наділяються невідчужуваним правом на отримання справедливої винагороди навіть після передання (відчуження) майнових прав на виконання. У багатьох випадках виконавці здійснюють виконання відповідно до договорів, укладених з виробниками фонограм, за умовами яких майнові права передаються (відчужуються) останнім, зазвичай з виплатою виконавцям одноразової винагороди, і, якщо інше не узгоджено в договорі або не передбачено законом, не отримують будь-яких доходів від використання виконання. Своєю чергою виробники фонограм щодо власних фонограм можуть передавати (відчужувати) майнові права на фонограми на основі договорів, укладених з іншими особами. Виробники фонограм інвестують отримані прибутки зазвичай у вироблення нових звукозаписів, що є однією з умов існування та розвитку фонографічної індустрії. Тому в законодавстві запроваджено невідчужуване, гарантоване законом право на справедливую винагороду для того, щоб забезпечити економічні інтереси виконавців, а також матеріальну підтримку діяльності виробників фонограм. В поодиноких випадках запровадження права на справедливую винагороду також пов’язане з неможливістю контролювати виконавцем, виробником фонограми використання користувачем фонограми і зафіксованому у ній виконання, а також пошуку вказаних суб’єктів користувачем, щоб отримати дозвіл на їх використання виконання, фонограми Наприклад, відтворення фізичними особами фонограм і зафіксованих у них виконань в домашніх умовах і в особистих цілях (далі – приватне копіювання).

Суб’єкт авторського права і/або суміжних прав має право на оплату за будь-яке використання об’єкта авторського права і/або суміжних прав, окрім випадків вільного використання, передбачених у Законі. Водночас Закон містить положення про виплату “винагороди” і “справедливої винагороди”. Ці поняття не тотожні. Відмінність полягає в тому, що у першому випадку для здійснення використання відповідного об’єкта користувач має отримати дозвіл та виплатити винагороду суб’єктові авторського права і/або суміжних прав, а в другому – користувач у випадках, спеціально визначених законом, може використовувати відповідний об’єкт без отримання такого дозволу, але з виплатою винагороди. У першому випадку винагорода визначається на підставі ліцензійного договору на використання об’єкта авторського права або об’єкта суміжних прав (ст. 50 Закону); а в другому – справедлива винагорода визначається у договорі про виплату винагороди (відрахувань) за використання відповідних об’єктів авторського права і (або) суміжних прав, укладення якого передбачено у ч. 1 ст. 12 Закону України “Про ефективне управління майновими правами правовласників у сфері авторського права і (або) суміжних прав” [7] (далі – Закон про ОКУ).

Справедлива винагорода зазвичай виплачується через ОКУ, які здійснюють збір і розподіл такої винагороди (відрахувань) авторам, виконавцям і виробникам фонограм. Винагороду називають “справедливою/чесною”, “оскільки вона не нав’язується правовласниками, а обговорюється з користувачами” [8], тобто не визначається одноосібно автором, виконавцем, виробником фонограми в договорі з користувачем, а встановлюється в законі, або відповідно до ст. 20 Закону про ОКУ затверджується ОКУ, що діють у відповідній сфері, у вигляді тарифів після проведення переговорів з користувачами, їх асоціаціями, об’єднаннями.

Термін “справедлива винагорода” не є новим. Його запозичено у вітчизняному законодавстві з міжнародних договорів у сфері суміжних прав, зокрема зі: ст. 12 Міжнародної конвенції про охорону інтересів виконавців, виробників фонограм і організацій мовлення [9], ст. 15 Договору ВОІВ про виконання і фонограми [10]. У цих актах зазначено про право виконавців і виробників фонограм на отримання справедливої винагороди за певні способи використання, а саме: публічне сповіщення або будь-яке сповіщення для загального відома фонограм і зафіксованих у них виконань, опублікованих в комерційних цілях. Однак визначення поняття не розкрито. Термін згадується в Директиві Європейського Парламенту і Ради про право на надання в прокат і право на надання в позичку та про деякі суміжні права у сфері інтелектуальної власності (далі – Директива про прокат) [11], згідно з якою передбачено виплату справедливої винагороди виконавцям за такий спосіб використання, як надання в прокат примірників фонограм і зафіксованих у них виконань (ст. 5). У п. 35 преамбули до Директиви Європейського Парламенту і Ради про гармонізацію окремих аспектів авторського права і суміжних прав в інформаційному суспільстві [12] визначено, що в окремих випадках винятків або обмежень правовласники повинні отримувати справедливую компенсацію, щоб належно компенсувати використання їхніх охоронюваних творів або інших об’єктів. Зокрема, встановлені винятки та обмеження виключного права дозволяти або забороняти відтворення, за умови, що правовласники отримують справедливую винагороду за приватне копіювання (ст. 5 (2) (b)).

Отже, згідно з міжнародним, європейським законодавством передбачено, що справедлива винагорода (чи компенсація) виплачується за використання фонограм і зафіксованих у них виконань, такими способами: 1) публічне сповіщення та будь-яке інше сповіщення до загального відома; 2) прокат примірників; 3) приватне копіювання.

Якщо проаналізувати норми Закону, то він не містить визначення поняття “справедлива винагорода”, а його основні ознаки розкриваються через зміст положень ч. 3 ст. 38, ч. 3 ст. 39 Закону, а саме:

- допускається використання виконання, фонограми способами, визначеними в Законі, без дозволу, але з виплатою справедливої винагороди виконавцю, виробнику фонограми;
- виконавець, виробник фонограми має право на справедливую винагороду незалежно від відчуження майнових прав на виконання, фонограму;
- зазначене право переходить лише до спадкоємців або правонаступників і не може бути передане (відчужене) іншим особам.

Винагорода виплачується користувачами. Винятки становлять випадки приватного копіювання, коли винагорода виплачується не користувачами (приватними особами), а виробниками та імпортерами у вигляді відрахувань частки (відсотків) вартості виробленого/імпортованого обладнання і матеріальних носіїв, із застосуванням яких можливо здійснити таке відтворення (ч. 2 ст. 23 Закону про ОКУ).

Наведений правовий аналіз надає підстави для визначення поняття “справедлива винагорода” як грошову оплату, невідчужувану та належну виконавцям, виробникам фонограм за використання фонограм і зафіксованих у них виконань (чи за виробництво та імпорт обладнання і матеріальних носіїв, із застосуванням яких здійснюється приватне копіювання), способами, визначеними законом, без отримання дозволу, але з обов’язковою виплатою винагороди (чи відрахувань) користувачами (чи виробниками й імпортерами вказаного обладнання і матеріальних носіїв) на підставі укладеного договору з організацією колективного управління.

Словосполучення “справедлива винагорода” згадувалося двічі у редакції Закону України “Про авторське право і суміжні права”, що діяла до 2023 року [2] як: 1) право виконавця на одержання справедливої винагороди за використання виконання після передання виробникові фонограми виключного права на розповсюдження, прокат та іншої передачі (ст. 39); 2) обмеження майнових прав виконавців, виробників фонограм, коли за ними зберігається право на справедливую винагороду з урахуванням кількості відтворених примірників (ст. 43). Однак норми були сформульовані так нечітко і неоднозначно, що застосування їх на практиці викликало чимало запитань. З прийняттям Закону зазначені положення були вилучені, натомість введені нові.

Згідно з Законом, передбачено право на справедливую винагороду за:

- 1) використання службового виконання, службової фонограми (ч. 6 ст. 36);
- 2) публічне виконання, публічне сповіщення фонограм і зафіксованих у них виконань (ч. 3 ст. 38, ч. 3 ст. 39);
- 3) приватне копіювання виконань, зафіксованих у фонограмах, а також примірників фонограм (ч. 1 ст. 43).

1. Щодо права на справедливую винагороду за використання службового виконання, службової фонограми.

Службовим виконанням, службовою фонограмою є відповідно здійснене виконання, виготовлена фонограма працівником у зв'язку з виконанням обов'язків за трудовим договором (контрактом) (п. 53 та п. 54 ст. 1 Закону). Згідно з ч. 6 ст. 36 Закону майнові права на службове виконання, службову фонограму виникають і здійснюються на умовах і в порядку, передбачених ст. 14 Закону. Якщо звернутися до згаданої ст. 14 Закону, то в ній зазначено про право на винагороду працівника, який є автором службового твору, у разі, коли майнові права на твір переходять до роботодавця, але не про право на справедливую винагороду. Ба більше, за ч. 2 ст. 14 Закону, якщо посадові обов'язки працівника прямо передбачають створення службових творів відповідних видів, авторська винагорода за створення і використання таких творів, а також за перехід прав на них може бути долучена до заробітної плати працівника відповідно до договору між працівником і роботодавцем. Якщо бути послідовним, то подібно до винагороди за створення і використання творів, винагорода для працівників (виконавців, виробників фонограм) може бути також долучена до заробітної плати таких працівників. Однак у ч. 6 ст. 36 Закону вказано, що порядок сплати винагороди може визначатися в договорі відповідного суб'єкта суміжних прав з роботодавцем, або у договорі з ОКУ. Проте ОКУ не стосується трудових відносин вказаних сторін, лише у разі, коли така організація є роботодавцем для відповідних працівників.

На додаток до наведеного у ст. 6 Закону України “Про професійних творчих працівників та творчі спілки” [13] передбачено, що творчим працівникам, які є авторами та/або виконавцями, гарантується справедлива винагорода за використання об'єктів авторського права або суміжних прав у порядку і на умовах, визначених законом. Однак, як зазначено вище, за авторами – працівниками службових творів не закріплено право на справедливую винагороду, а згідно зі спеціальним законом, яким є Закон, порядок і умови виплати справедливої винагороди працівникам (авторам та/або виконавцям) не визначені. Не передбачені вони й у Законі про ОКУ. У міжнародному та європейському законодавстві положення про право на справедливую винагороду за використання службового твору, службового виконання, службової фонограми також не знайдемо. Тобто норми Закону щодо права на справедливую винагороду за використання службового виконання, службової фонограми, так само як і вказані норми Закону України “Про професійних творчих працівників та творчі спілки”, є необґрунтованими, декларативними й не можуть бути застосовані на практиці, а якщо й застосовуватимуться, то виникатимуть питання їх правових наслідків для суб'єктів правовідносин, через брак порядку та умов виплати як в національному, так і в міжнародному, європейському законодавствах.

Отже, у ч. 6 ст. 36 Закону слова “справедливої”, “або з організацією колективного управління” доцільно вилучити, передбачивши, що порядок сплати винагороди за використання службового виконання, службової фонограми може визначатися в договорі такого суб'єкта

суміжних прав з роботодавцем з урахуванням умов і порядку, визначених у ст. 14 цього Закону. Варто також вилучити слово “справедлива” й у ч. 6 ст. 6 Закону України “Про професійних творчих працівників та творчі спілки”.

2. Щодо права на справедливую винагороду за публічне виконання, публічне сповіщення фонограм і зафіксованих у них виконань.

У законодавстві встановлені умови та способи використання, а саме: без дозволу суб’єкта майнових суміжних прав на виконання, фонограму, але з виплатою справедливої винагороди виконавцям, виробникам фонограм, можливе використання фонограм і зафіксованих у них виконань способами публічного виконання, публічного сповіщення (ч. 3 ст. 38, ч. 3 ст. 39 Закону, ч. 5 ст. 12 Закону про ОКУ), а також кабельної ретрансляції (ч. 6 ст. 12 Закону про ОКУ).

У Законі також передбачено розподіл зібраної винагороди виконавцям – 50 відсотків і виробникам фонограми – 50 відсотків доходу від прав. Водночас Закон містить відсильну норму до Закону про ОКУ, у ст. 12 якого зазначено про розширене колективне управління (обов’язкове колективне управління щодо кабельної ретрансляції) у цій сфері. Розмір, порядок та умови виплати користувачами винагороди (роялті) за комерційне використання опублікованих з комерційною метою фонограм, відеограм, їх примірників та зафіксованих у них виконань, затверджено Постановою Кабінету Міністрів України від 18 січня 2003 р. № 71 [14], а також визначено суб’єктів комерційного використання, які зобов’язані здійснювати виплату винагороди за використання опублікованих з комерційною метою фонограм і зафіксованих у них виконань, укладати договори про виплату винагороди (роялті) з акредитованою організацією колективного управління.

Тож положення про справедливую винагороду за використання опублікованих з комерційною метою фонограм та зафіксованих у них виконань прописані досить детально. Термінологічним недоліком є те, що, згідно з вищенаведеними нормами міжнародних договорів, право про справедливую винагороду поширюється саме на фонограми і зафіксовані у них виконання, “опубліковані з комерційною метою”. Такого уточнення бракує у ч. 3 ст. 38, ч. 3 ст. 39 Закону, хоча в Законі про ОКУ, в постанові Кабінету Міністрів України воно зазначене.

Окрім того, існують протиріччя між положеннями ст. 39 Закону. Так у переліку способів використання фонограм, що здійснюються з дозволу виробників фонограми (п. 7 ч. 1 ст. 39) вказано “публічне сповіщення”, хоча у ч. 3 ст. 39 Закону використання цим способом допускається без такого дозволу, але з виплатою справедливої винагороди. Тому з метою подолання таких протиріччя варто вилучити п. 7 ч. 1 ст. 39 Закону.

3. Щодо права на справедливую винагороду за приватне копіювання.

У ч. 1 ст. 43 Закону, згідно з якою визначено перелік випадків вільного використання об’єктів суміжних прав, встановлено, що допускається без дозволу відповідного суб’єкта суміжних прав та безоплатно використання об’єктів суміжних прав, а саме: приватне копіювання правомірно оприлюднених виконань, зафіксованих у фонограмах, а також примірників фонограм. Попри вказане безоплатне використання, у п. 5 цієї частини статті Закону зазначається протилежне: порядок виплати винагороди за приватне копіювання визначається в Законі про ОКУ. Таке невдале формулювання спричиняє протиріччя між нормами Закону і відповідно викликає практичне запитання, яку норму застосовувати: згідно з якою приватне копіювання є вільним, тобто безоплатним, чи є оплатним?

Право на справедливую винагороду за приватне копіювання за правовою природою є виключенням з випадків вільного використання. Відтворення фонограм і зафіксованих у них виконань, як зазначено вище, здійснюється фізичними особами в домашніх умовах і в особистих цілях, відтак виконавець, чи виробник фонограми фактично не може контролювати відтворення такими особами. Тому в законодавстві виключні майнові права надавати дозвіл чи забороняти відтворення у разі приватного копіювання замінено правом на справедливую винагороду, що цілком відповідає практичній стороні реалізації цього права.

Якщо проаналізувати норми Закону про ОКУ, то в назві та тексті ст. 23 цього Закону зазначено про порядок збору і розподілу “винагороди”, а не “справедливої винагороди”, що не враховує особливості оплати за приватне копіювання, передбачені Законом. Варто також звернути увагу на те, що у п. 4 ч. 6 ст. 23 Закону про ОКУ зазначено, що дохід від прав за приватне копіювання розподіляється для відповідних категорій правовласників, серед яких зазначені “особи, що володіють майновими суміжними правами на фонограми (відеограми)”. З цієї норми випливає, що отримувачами справедливої винагороди можуть бути не лише первинні суб’єкти суміжних прав – виробники фонограми, а й інші особи, які набули майнові права на підставі закону чи договору. Проте це суперечить положенням Закону про невідчужуваність права на справедливую винагороду.

З огляду на наведене, доцільно:

- п. 5 ч. 1 ст. 43 Закону вилучити, прописавши в окремій частині цієї статті положення про право на справедливую винагороду за приватне копіювання фонограм і зафіксованих у них виконань;
- у назві та тексті ст. 23 Закону про ОКУ слово “винагороди” замінити словами “справедливої винагороди”, а також у п. 4 ч. 6 ст. 23 цього Закону внести зміни, передбачивши, що дохід від прав можуть отримувати саме виробники фонограми, їхні спадкоємці (чи правонаступники).

Окрім того, відповідно до європейського законодавства передбачено також право на справедливую винагороду виконавців за прокат примірників. Так, у ст. 5 Директиви про прокат встановлено, що коли виконавець передав чи відступив своє право на надання в прокат фонограми виробнику фонограми, такий виконавець повинен зберігати право на отримання справедливої винагороди за надання в прокат. Виконавці не можуть відмовитися від права на отримання справедливої винагороди. Реалізація права на отримання справедливої винагороди може бути доручена організаціям колективного управління, які представляють виконавців. Відповідне положення міститься й у ст. 179 Угоди про асоціацію між Україною та ЄС [15]. Проте у Законі вказаного права виконавців немає. Тому доцільно норми ст. 38 Закону узгодити з європейським законодавством, передбачивши право на справедливую винагороду виконавців за прокат примірників фонограм, в яких зафіксовано виконання.

Сьогодні існують дискусії щодо реалізації права на справедливую винагороду, яку вважають подвійною виплатою винагороди. Зокрема, зазначається, що таке право “не зовсім враховує інтереси ліцензіатів та набувачів прав інтелектуальної власності, а також породжує питання щодо механізму реалізації такого невідчужуваного права на практиці” [16, с. 100]. Виплату справедливої винагороди інколи називають “податком”, який потрібно сплатити користувачем. У відповідь пояснюється, що “це не податок, а фінансова компенсація за використання музики без запиту дозволу виконавців на її використання” [8]. Появі дискусій сприяють, зокрема й нечіткі та неоднозначні норми. Як слушно зазначається, дієвість та ефективність, передбачуваність норм закону серед іншого “залежать від якості формулювання нормативних положень та, відповідно, точності їх тлумачення, адже воно суттєво позначається на реалізації закону” [17, с. 58]. З огляду на такі дискусії стає очевидним, що є потреба в удосконаленні законодавства з метою виправлення відповідних недоліків.

Висновки. Поняття “винагорода” і “справедлива винагорода”, що застосовуються у Законі, не є тотожними. Справедлива винагорода – це грошова оплата, невідчужувана та належна виконавцю, виробнику фонограми за використання фонограм і зафіксованих у них виконань (чи за виробництво та імпорту обладнання і матеріальних носіїв, із застосуванням яких здійснюється приватне копіювання), способами, визначеними законом, без отримання дозволу, але з обов’язковою виплатою винагороди (чи відрахувань) користувачами (чи виробниками й імпортерами вказаного обладнання і матеріальних носіїв) на підставі укладеного договору з організацією колективного управління. Винагорода – це також грошова оплата виконавцям, виробникам фонограм за використання фонограм і зафіксованих у них виконань, однак на підставі отриманого користувачами дозволу згідно з укладеним договором.

Ототожнення наведених понять у Законі призвело до появи протиріч, неузгодженостей між його нормами, що істотно знижує якість законодавства та позначається на практиці виплати та отримання винагороди. Зокрема, є потреба в перегляді норм Закону, що стосуються виплати справедливої винагороди за використання службового виконання, службової фонограми. Потрібно уточнити норми Закону та Закону про ОКУ щодо права на справедливую винагороду за приватне копіювання. Варто доповнити Закон положеннями про право на справедливую винагороду для виконавців за прокат примірників. Зміни та доповнення до законодавства нададуть правову визначеність, передбачуваність норм стосовно прав та обов'язків, що сприятиме ефективній реалізації положень в частині отримання справедливої винагороди виконавцями і виробниками фонограм та розуміння підстав, умов її виплати користувачами.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Про авторське право і суміжні права: Закон України від 01 грудня 2022 року № 2811-IX. Офіційний вісник України. 2023. № 3. Ст. 196.
2. Про авторське право і суміжні права: Закон України від 23 грудня 1993 р. № 3792-XII. Відомості Верховної Ради України (ВВР), 1994, № 13. Ст. 64.
3. Equitable remuneration. The Everyday Dictionary of Law. URL: <https://www.copperpodip.com/dictionary/equitable-remuneration> (Дата звернення: 11.03.2025).
4. Equitable remuneration. LSDefine. URL: <https://www.lsd.law/define/equitable-remuneration> (Дата звернення: 11.03.2025).
5. Інтелектуальна власність: словник-довідник / за заг. ред. О. Д. Святоцького. У 2-х т.: Том 1. Авторське право і суміжні права / за ред. О. Д. Святоцького, В. С. Дроб'язка. Уклад.: В. С. Дроб'язко, Р. В. Дроб'язко. К.: Видавничий Дім "Ін Юре", 2000. 356 с.
6. Will Page. Equitable remuneration. Policy Options and their Unintended Consequences. 2023. URL: https://www.wipo.int/edocs/mdocs/copyright/en/sccr_43/sccr_43_equitable_remuneration_will_page.pdf (Дата звернення: 11.03.2025).
7. Про ефективне управління майновими правами правовласників у сфері авторського права і (або) суміжних прав: Закон України від 15 травня 2018 р. № 2415-VIII. Відомості Верховної Ради (ВВР), 2018, № 32. Ст. 242.
8. What is the equitable remuneration. URL: <https://playright.be/en/what-is-the-equitable-remuneration/#:~:text=The%20equitable%20remuneration%20is%20a,performing%20artists%20and%20music%20producers> (Дата звернення: 11.03.2025).
9. Міжнародна конвенція про охорону інтересів виконавців, виробників фонограм і організацій мовлення (Рим, 26 жовтня 1961 року). URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_763#Text (Дата звернення: 11.03.2025).
10. Договір Всесвітньої організації інтелектуальної власності про виконання і фонограми, прийнятий Дипломатичною конференцією 20 грудня 1996 року. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_769#Text (Дата звернення: 11.03.2025).
11. Директива Європейського Парламенту і Ради 2006/115/ЄС від 12 грудня 2006 року про право на надання в прокат і право на надання в позичку та про деякі суміжні права у сфері інтелектуальної власності. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/984_003-06#Text (Дата звернення: 11.03.2025).
12. Директива Європейського Парламенту і Ради 2001/29/ЄС від 22 травня 2001 р. про гармонізацію окремих аспектів авторського права і суміжних прав в інформаційному суспільстві. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/984_005-01 (Дата звернення 11.03.2025).
13. Про професійних творчих працівників та творчі спілки: Закон України від 07.10.1997 р. № 554/97-ВР. Відомості Верховної Ради України (ВВР), 1997, № 52. Ст. 312.
14. Про затвердження розміру, порядку та умов виплати винагороди (роялті) за комерційне використання опублікованих з комерційною метою фонограм, відеограм, їх примірників та зафіксованих у них виконань: Постанова Кабінету Міністрів України від 18 січня 2003 р. № 71. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/71-2003-%D0%BF#Text> (Дата звернення: 11.03.2025).
15. Угода про асоціацію між Україною, з однієї сторони, та Європейським Союзом, Європейським співтовариством з атомної енергії і їхніми державами-членами, з іншої сторони від 16 вересня 2014 р. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/984_011#Text (Дата звернення: 11.03.2025).

16. Бутнік-Сіверський С. О. Право на справедливу винагороду автора та його законодавче регулювання. Правове регулювання цифрової економіки та штучного інтелекту: національний та міжнародний виміри: матеріали міжнародної науково-практичної конференції 16 листопада 2023 р.; Науково-дослідний інститут інтелектуальної власності НАПрН України. К. : Інтерсервіс, 2023. С. 95–101.

17. Драч Д. Л., Михайліна Т. В. Поняття, сутність та значення якості закону. Вісник студентського наукового товариства Донецького національного університету імені Василя Стуса. 2020. № 12. Т. 1. С. 56–60.

REFERENCES

1. **Pro avtorske pravo i sumizhni prava:** Zakon Ukrainy vid 01 hrudnia 2022 roku No. 2811-IKh. *Baza danykh "Zakonodavstvo Ukrainy" / VR Ukrainy.* Ofitsiyni visnyk Ukrainy. 2023. No. 3. P. 196. [In Ukrainian].
2. **Pro avtorske pravo i sumizhni prava:** Zakon Ukrainy vid 23 hrudnia 1993 r. No. 3792-XII. *Baza danykh "Zakonodavstvo Ukrainy" / VR Ukrainy.* Vidomosti Verkhovnoi Rady Ukrainy (VVR), 1994, No. 13. P. 64. [In Ukrainian].
3. **Equitable remuneration.** The Everyday Dictionary of Law. Retrieved from: <https://www.copperpodip.com/dictionary/equitable-remuneration> (Accessed: 11.03.2025).
4. **Equitable remuneration.** LSDefine. Retrieved from: <https://www.lsd.law/define/equitable-remuneration> (Accessed: 11.03.2025). [In Ukrainian].
5. **Intelektualna vlasnist: slovnyk-dovidnyk** / za zah. red. O. D. Svია-totskoho. U 2-kh t.: Tom 1. *Avtorske pravo i sumizhni prava* / za red. O. D. Sviatotskoho, V. S. Drobiazka. Uklad.: V. S. Drobiazko, R. V. Drobiazko. K.: Vydavnychi Dim "In Yure", 2000. 356 p. [In Ukrainian].
6. Will Page. **Equitable remuneration.** Policy Options and their Unintended Consequences. 2023. Retrieved from: https://www.wipo.int/edocs/mdocs/copyright/en/sccr_43/sccr_43_equitable_remuneration_will_page.pdf (Accessed: 11.03.2025) [In Ukrainian].
7. **Pro efektyvne upravlinnia mainovymy pravamy pravovlasnykiv u sferi avtorskoho prava i (abo) sumizhnykh prav:** Zakon Ukrainy vid 15 travnia 2018 r. No. 2415-VIII. Vidomosti Verkhovnoi Rady (VVR), 2018, No. 32. P. 242. [In Ukrainian].
8. **What is the equitable remuneration.** Retrieved from: <https://playright.be/en/what-is-the-equitable-remuneration/#:~:text=The%20equitable%20remuneration%20is%20a,performing%20artists%20and%20music%20producers> (Accessed: 11.03.2025). [In Ukrainian].
9. **Mizhnarodna konventsiiia pro okhoronu interesiv vykonavtsiv, vyrobnykiv fonohram i orhanizatsii movlennia** (Rym, 26 zhovtnia 1961 roku). Retrieved from: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_763#Text (Accessed: 11.03.2025). [In Ukrainian].
10. **Dohovir Vsesvitnoi orhanizatsii intelektualnoi vlasnosti pro vykonannia i fonohramy, pryiniaty** Dyplomatychnoiu konferentsiiei 20 hrudnia 1996 roku. Retrieved from: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_769#Text (Accessed: 11.03.2025). [In Ukrainian].
11. **Dyrektyva Yevropeiskoho Parlamentu i Rady** 2006/115/Yes vid 12 hrudnia 2006 roku pro pravo na nadannia v prokat i pravo na nadannia v pozychku ta pro deaki sumizhni prava u sferi intelektualnoi vlasnosti. Retrieved from: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/984_003-06#Text (Accessed: 11.03.2025). [In Ukrainian].
12. **Dyrektyva Yevropeiskoho Parlamentu i Rady** 2001/29/Yes vid 22 travnia 2001 r. pro harmonizatsiiu okremykh aspektiv avtorskoho prava i sumizhnykh prav v informatsiinomu suspilstvi. Retrieved from: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/984_005-01 (Accessed: 11.03.2025). [In Ukrainian].
13. **Pro profesiinykh tvorchykh pratsivnykiv ta tvorchy spilky:** Zakon Ukrainy vid 07.10.1997 r. No. 554/97-VR. *Baza danykh "Zakonodavstvo Ukrainy" / VR Ukrainy.* 1997, No. 52. P. 312. [In Ukrainian].
14. **Pro zatverdzhennia rozmiru, poriadku ta umov vyplaty vynahorody (roialti) za komertsiiine vykorystannia opublikovanykh z komertsiiinoiu metoiu fonohram, videohram, yikh prymirnykiv ta zafiksovanykh u nykh vykonan:** Postanova Kabinetu Ministriv Ukrainy vid 18 sichnia 2003 r. No. 71. U Retrieved from: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/71-2003-%D0%BF#Text> (Accessed: 11.03.2025). [In Ukrainian].
15. **Uhoda pro asotsiatsiiu mizh Ukrainoiu, z odniiei storony, ta Yevropeiskym Soiuzom, Yevropeiskym spivtovarystvom z atomnoi enerhii i yikhnyim derzhavamy-chlenamy, z inshoi storony** vid 16 veresnia 2014 r. Retrieved from: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/984_011#Text (Accessed: 11.03.2025). [In Ukrainian].

16. Butnik-Siverskyi, S. O. *Pravo na spravedlyvu wynahorodu avtora ta yoho zakonodavche rehuliuвання*. Pravove rehuliuвання tsyfrovoy ekonomiky ta shtuchnoho intelektu: natsionalnyi ta mizhnarodnyi vymiry: materialy mizhnarodnoi naukovo-praktychnoi konferentsii 16 lystopada 2023 r.; Naukovo-doslidnyi instytut intelektualnoi vlasnosti NAprN Ukrainy. K. : Interservis, 2023. P. 95–101. [In Ukrainian].

17. Drach, D. L., Mikhailina, T. V. *Poniattia, sutnist ta znachennia yakosti zakonu. Visnyk studentskoho naukovoho tovarystva Donetskoho natsionalnoho universytetu imeni Vasylia Stusa*. 2020. No. 12. T. 1. P. 56–60. [In Ukrainian].

Дата надходження статті: 01.05.2025 р.

Valentyna TROTSKA

The Intellectual Property Scientific Research Institute
of the National Academy of Legal Sciences of Ukraine
Head of the sector of the Disposal of copyright and
related rights of the Copyright and Related Rights Department,
Ph.D. in Law
ORCID: 0000-0002-7579-1877

THE RIGHT OF PERFORMERS AND PHONOGRAM PRODUCERS TO EQUITABLE REMUNERATION

The article examines the features of a payment of the remuneration, which is called “equitable”, “fair” or “fair compensation”, for the use of phonograms and performances recorded in them.

It is noted that the right to equitable remuneration is not new, it is known under international and European law. The author analyses the reasons for the introduction of the right to equitable remuneration for performers and phonogram producers in international, European and national legislation.

The article is based on the legal analysis of the norms of the Law of Ukraine “On Copyright and Related Rights” and other laws relating to the payment of equitable remuneration. Based on the legal analysis of international, European and national legislation, the author describes the difference between the terms of “the remuneration” and “the equitable remuneration”. The author proves that these terms are not identical.

International, European and Ukrainian legislation does not define the term of “equitable remuneration”, although it is widely used. In this regard, the author analyses the main features inherent in this term and formulates the author’s definition of the term “equitable remuneration”.

The article examines the norms in the Law, which provide for the right to equitable remuneration for: 1) use of performances and phonograms created by employees (performers, phonogram producers) under an employment contract; 2) public performance; broadcasting of a phonogram and performance recorded in a phonogram, published for commercial purposes; 3) private copying of a phonogram and performance recorded in a phonogram; 4) rental of the copies.

The author proves that there are the inconsistencies in the Law and other the shortcomings that need to be eliminated for the effective implementation of the provisions in a practice. The author proposes amendments and additions to the Law of Ukraine “On Copyright and Related Rights” and other laws. Amendments and additions to the legislation will provide legal certainty to the norms, which will facilitate their effective implementation in the context of receiving equitable remuneration by performers and phonogram producers and its payment by users.

Keywords: intellectual property, copyright, related rights, equitable remuneration, performers, phonogram producers.